

Antonija Mlikota

Ivan Vitić i povijesna jezgra Zadra – Povodom stogodišnjice rođenja

Antonija Mlikota
 Odjel za povijest umjetnosti
 Sveučilište u Zadru
 Obala kralja Petra Krešimira IV. 2
 HR - 23 000 Zadar

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
 Primljen / Received: 4. 7. 2017.
 Prihvaćen / Accepted: 24. 7. 2017.
 UDK: 72:94](497.5 Zadar)

This paper focuses on the role of architect Ivan Vitić in the rebuilding and modernization of Zadar's historical centre after its devastation in World War II. His role in Zadar has hitherto been only fragmentarily researched. Based on archival research, the author offers new insights on the architect's participation in the competition of 1953 and his role in developing a master plan, commissioned in 1955 by the municipal authorities, for a very important block of houses in the very heart of Zadar's historical centre. The article continues with an analysis of Vitić's executed projects and his authorship of various individual projects, showing the great architectural importance of the presently devastated and neglected building ZB III in the historical centre of Zadar.

Keywords: Zadar, 20th century, Ivan Vitić, architecture, World War II, rebuilding and modernization of historical city centres

Uvod

Uloga Ivana Vitića u obnovi i izgradnji povijesne jezgre Zadra nakon razaranja u Drugom svjetskom ratu, ostala je u literaturi tek fragmentarno naznačena. U ranijim istraživanjima utvrđeno je da je sudjelovao 1953. godine na općem i anonimnom Natječaju za idejnu regulacionu osnovu teritorija grada Zadra na poluotoku te za arhitektonsko-urbanističku skicu najužeg centra grada, ali ne i pod kojom šifrom. Danas nam je poznato da je na natječaju sudjelovao pod šifrom Z-00001. Također je bilo poznato da su prema njegovom projektu izgrađene dvije zgrade u povijesnoj jezgri Zadra, zgrada Zavoda za socijalno osiguranje i stambeno poslovna zgrada ZB III. Ostalo je otvoreno autorstvo zgrade ZB II jer je izvedba projekta kasnije prepuštena Slavku Šimatiću i Tomislavu Paleki iz Projektnog poduzeća Donat iz Zadra, te analiza neizvedenog bloka ZB I. Najviše nedoumica izazvao je njegov angažman na izradi regulacije cijelog jednog bloka u samom centru povijesne jezgre Zadra. Za taj ga je posao angažirao Savjet za komunalne poslove Narodnog gradskog odbora Zadar 1955. godine, koji je prilikom određivanja lokacije i prihvaćanja idejnog projek-

ta zgrade Zavoda za socijalno osiguranje donio odluku da se Ivanu Vitiću povjeri i regulaciju dijela poluotoka, odnosno bloka broj XL. U isto je vrijeme Bruno Milić dobio posao izrade konačne regulacije cijele povijesne jezgre Zadra, te je ostalo nejasno je li Bruno Milić uvažio regulaciju bloka XL Ivana Vitića pri izradi idejne regulacije povijesne jezgre Zadra i pri projektiranju takozvanog Bloka D (zgrada kina, hotela i pošte) na glavnoj gradskoj ulici ili je donio posve novo rješenje. U ovom radu, analizom dostupne dokumentacije pokušalo se razriješiti nedoumice o ulozi Ivana Vitića u obnovi povijesne jezgre Zadra nakon razaranja u Drugom svjetskom ratu.

Natječajni rad pod šifrom Z-00001

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Gradski narodni odbor Zadar raspisali su 1953. godine opći i anonimni Natječaj za idejnu regulacionu osnovu teritorija grada Zadra na poluotoku te za arhitektonsko-urbanističku skicu najužeg centra grada.¹ Na natječaj je pristiglo četrnaest radova, dva su rada odbijena, šest radova dobilo je obeštećenje za uložena materijalna sredstva, veliki trud i

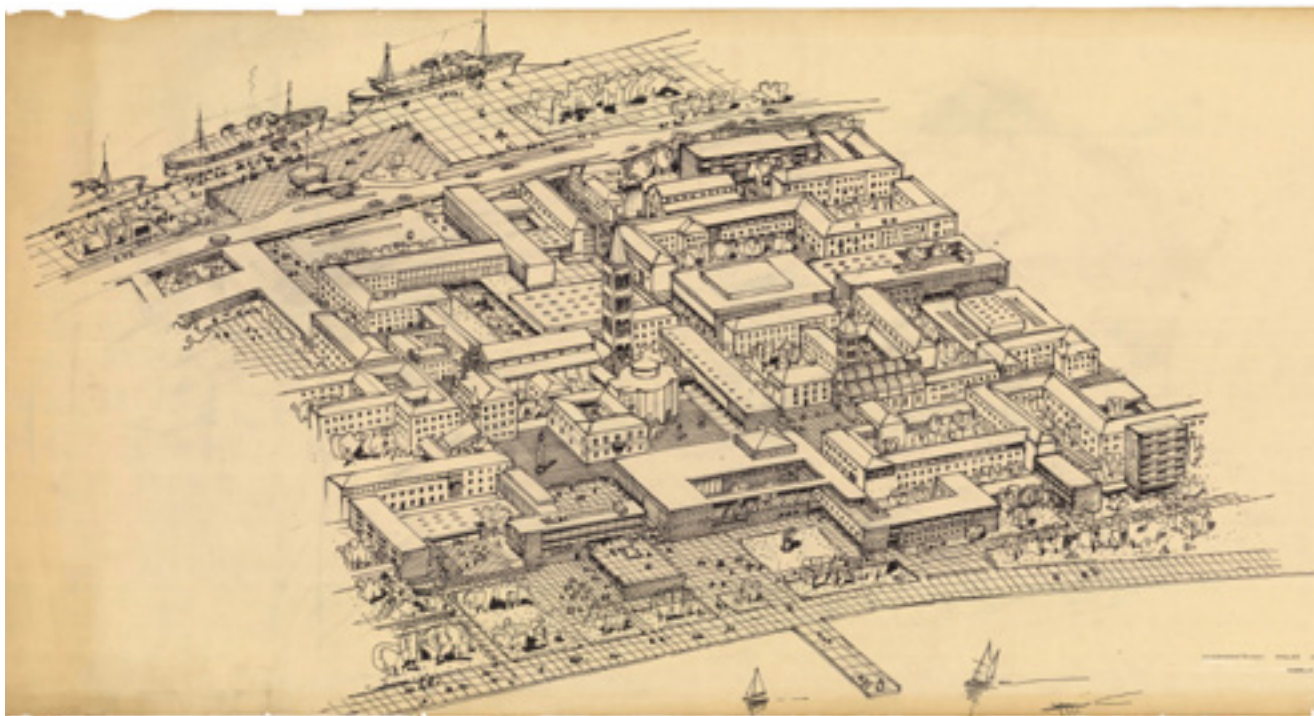
1. Regulacijska osnova povijesne jezgre Zadra, Natječajni rad pod šifrom Z-00001, HMA HAZU, Fond arhitekta Ivana Vitića
Master plan of Zadar's historical centre, competition entry no. Z-00001, Ivan Vitić archive

doprinos natječaju, tri rada predložena su za otkup, a tri rada kao najbolja dobila su jednako vrijednu nagradu jer prema zaključcima ocjenjivača nitko u cijelosti nije zadovoljio propozicije natječaja, dakle natječaj je zaključen bez ukupnog pobjednika. Autor jednog od šest obeštećenih radova, pod šifrom Z-00001, bio je Ivan Vitić. On je bio jedan od rijetkih autora koji rješavanje prometa u povijesnoj jezgri kondicionira s nasipanjem uvale Jazine i proširivanjem obale uz zaljev. Kolni bi se promet preko kružnog toka, koji bi se sagradio na prostoru Tehničke škole (koja bi se u tom slučaju uklonila), dijelio na tri djela. Jedan kolni trak vodio bi preko bedema do novog pristaništa, te bi se preko velikog čvora na prostoru nekadašnjih Vrata sv. Dimitrija, izgradnjom rampi povezao s putničkim pristaništem na Staroj rivi uz izgradnju pripadajućih okretišta i parkirališta. Drugi kolni trak vodio bi do tržnice i ribarnice koju autor smješta na prostor između Providurove palače, crkve Sv. Dimitrija, zgrade današnjeg Sveučilišta i zgrade Znanstvene knjižnice. Tu novu prometnicu autor probija uz Pet bunara, dalje uz sačuvane srednjovjekovne zidine iza Bablje kule do gradskih vrata, ruši dio Pomorske škole uz bedeme, kao i aneks današnjeg Sveučilišta zajedno s Kapelom sv. Dimitrija. Smještaj tržnice i ribarnice u ovom djelu grada zapravo je bio sukladan smjernicama natječaja koji upravo ovu lokaciju predviđa kao jedno od boljih rješenja zbog blizine lučice Foša, gdje bi mogli pristajati otočani, čime bi se olakšala dostava

ribe.² Taj prometni krak završavao bi okretištem kod novo projektirane tržnice i ribarnice, čime bi Nova riva u cijelosti bila oslobođena prometa. Treći odvojak vodio bi uz bedeme do Foše gdje autor također proširuje rivu ispred Kopnenih vrata koja više ne bi služila za kolni promet. Tu projektira manji trg, novu šetnicu uz more i veliki popločani mol. Komisija je takvo prometno rješenje smatrala neadekvatnim jer su istakli kako je samo jednim kolnim prilazom i kružnim tokom na ulazu u grad te presijecanjem prometnicom Trga Oslobođenja (danas Trg Petra Zoranića) zapravo građanima dolazak u grad bio znatno kompliciran, jer bi takvim rješenjem postao nepregledan, dezorijentirajući i opasan za korisnike koji su u to vrijeme uglavnom bili pješaci. Također su naglasili da je takvo rješenje loše jer je, generalno gledano, ulaz u grad, što je bila jedna od propozicija natječaja, ostao površno riješen.³ Uočili su i problem koji bi nastao kada bi povijesna jezgra postala u tako velikoj mjeri pješačka zona, a to je nedostupnost pojedinih dijelova grada za kola hitne pomoći, vatrogasce, dostavu, selidbe, čišćenje ulica i odvoz smeća. Prema Vitićevu rješenju ne bi se ponovno gradio most preko luke, nego je otprilike na njegovom prijeratnom položaju projektirano okretište i parking, te bi tu završavao sav promet na tom djelu rive koja bi se u tom slučaju morala znatno proširiti. Promet preko Stare rive bio bi gotovo posve isključen, a ona bi uglavnom služila kao pristanište putničkih brodova i šetnica, odnosno postala bi pješačka

zona s manjim parkovima. Stara i Nova riva, uz proširenja, koliko-toliko zadržala bi svoje vizure, a Istarska obala drastično bi se izmijenila iskopavanjem dviju sportskih lučica koje bi prema autoru pružale najbolju zaštitu od vjetra. To je komisija držala nepotrebnim iz dva razloga, zbog smanjenja površine poluotoka i zbog skupoće samog zahvata.⁴ Vizuru grada prema moru držali su djelomično uspješnom, istakli su da autor dobro respektira visinu sačuvanih utvrda koje slikovito obogaćuje, uz zanimljivo rješenje ulaznog čvora u grad za putnike koji dolaze brodom, ali ističu da je ideja izgradnje visokog kontrolnog tornja iznad njega, posve neprimjerena povijesnoj vizuri povijesne jezgre koju su natjecatelji prema propozicijama natječaja trebali respektirati.⁵ Vizuru je arhitekt, prema ocijeni komisije, također nagradio novom šesterokatnom zgradom hotela na novoj rivi, kao i dogradnjom zgrade prijeratnog hotela (donedavno hotel Zagreb), masom zgrade kazališta koju projektira ispod Sv. Donata koja bi svojim povišenim dijelom nad pozornicom znatno dominirala prostorom uz važne historijske spomenike (Sv. Donat, Sv. Stošiju, Sv. Mariju), glomaznom zgradom Arheološkog muzeja, velikom masom zgrade Robne kuće, kao i niskom masom obodnog krila Galerije slika.⁶ Nove zgrade, osim svojom masom, negativno su se nametale „napadnim i reskim karakterom svojih oblikovnih elementa.”⁷ Pod tim su mislili kako su pročelja, kojima dominiraju velike staklene stijene i naglašena struktura lamelnih pročelja od poluobrađenog

kamena (umjesto sugeriranih glatkih površina kamena uz djelomično korištenje ožbukanih zidova) pretenciozna, skupa i neprimjerena za povijesnu jezgru Zadra.⁸ Istakli su kako autor respektira postojeći ulični raster te u kreiranju novih trgova postiže određenu ravnotežu osim kod novog trga kod crkve Sv. Donata, koji bi bio djelomično otvoren prema moru i postavljen sjeverozapadno uz takozvani Stup srama (uz uklanjanje vrta i ogradnog zida nadbiskupske palače), te bi svojim izduženim oblikom postao važniji od prostora ispod Sv. Donata što smatraju posve pogrešnim.⁹ Po rubnim dijelovima povijesne jezgre, bliže moru, autor projektira nove hotelske zgrade s restoranima, uz još jedan takav kompleks uz nadbiskupsku palaču, dok u užem centru raspoređuje sve tražene kulturne sadržaje. Zone stanovanja uglavnom bi bile smještene u sačuvanim dijelovima grada (Varoš, Kampo Kaštelo), koji su prema projektu Ivana Vitića zahtijevali radikalno pročišćavanje, uz mnogo rušenja, osobito na prostoru između samostana Sv. Frane i crkve Gospe od Kaštela. Prema ocjeni žirija, takvi zahvati nisu bili opravdani dobrom arhitektonskom i urbanističkom koncepcijom. Istakli su kako bi izrazita podjela povijesne jezgre na zone rezultirala nedostatkom živosti i ljudi u centralnom dijelu grada, čime bi se izgubio mediteranski stil života uobičajen u dalmatinskim povijesnim središtima.¹⁰ Arhitekt u povijesnoj jezgri predviđa čak tri kinodvorane, jednu u adaptiranom prijeratnom kinu uz općinsku zgradu, drugu u prostoru Kavane Cen-

2. Aksonometrija centralnog dijela povijesne jezgre Zadra, Natječajni rad pod šifrom Z-00001, HMA HAZU, Fond arhitekta Ivana Vitića
Master plan of Zadar's historical centre, view to the city centre and block no. XL, competition entry no. Z-00001, Ivan Vitić archive

tral te izgradnju treće posve nove kino dvorane uz Poljanu Požarišće. Koncertnu dvoranu predviđa za izgradnju u bloku XXXIV, između Sv. Krševana i glavne gradske ulice, a Arsenal, koji je predviđen prema natječaju za tu svrhu, adaptira u sportsku dvoranu. Muzej srednjovjekovne umjetnosti, Institut JAZU-u i Konzervatorski ured prema smjernicama natječaja smješta u kompleks Sv. Marije, a Arheološki muzej uz Donat. Žiri je na kraju zaključio: „Realnost plana i mogućnost etapne izvedbe djelomično postoje, osim kod spomenutih velikih iskopa bazena, samo bi srednji dio grada oko sv. Donata, sv. Marije i sv. Stošije uslijed koncentracije javnih objekata na tom prostoru ostao vjerojatno duže samo djelomično izgrađen. U cjelini valja napomenuti da autori uza sva nastojanja u nizu formiranja vrlo osjetljivih stavova i konzekventnih nijansiranja, potrebnih kod arhitektonskog djelovanja u najneposrednijoj blizini naših najistaknutijih kulturno-umjetničkih spomenika, nisu uopće osjetili one modifikacije i suptilnosti putem kojih bi suvremena arhitektura u takovom slučaju morala definirati svoj opus.”¹¹

Zadarski način u pristupu obnove povijesnih središta

Gotovo istovremeno sa završetkom natječaja za obnovu povijesne jezgre Zadra, Haškom konvencijom uvodi se u konzervatorsku praksu pojam grupe zgrada koje se štite, te se postavljaju temelji promišljanja zaštite povijesnih središta kao cjelina. Tri godine kasnije, na Prvom međunarodnom kongresu o urbanističkom rješavanju povijesnih ambijenata u Milanu prvi se puta u europskom kontekstu sustavno promišlja uređenje i zaštita povijesnih cjelina i ambijenata. Iste godine na savjetovanju Urbanista Hrvatske u Splitu razmatra se problem zaštite, asanacije i rekonstrukcije urbanističkog nasljeđa u Dalmaciji. To su zapravo bili temelji promišljanja o zaštiti povijesnih središta kao cjelina koja će kulminirati usvajanjem Venecijanske povelje 1964. godine, što je u praksi značilo sustavnu zaštitu kroz regulative u obnovi i revitalizaciji povijesnih cjelina i ambijenata.

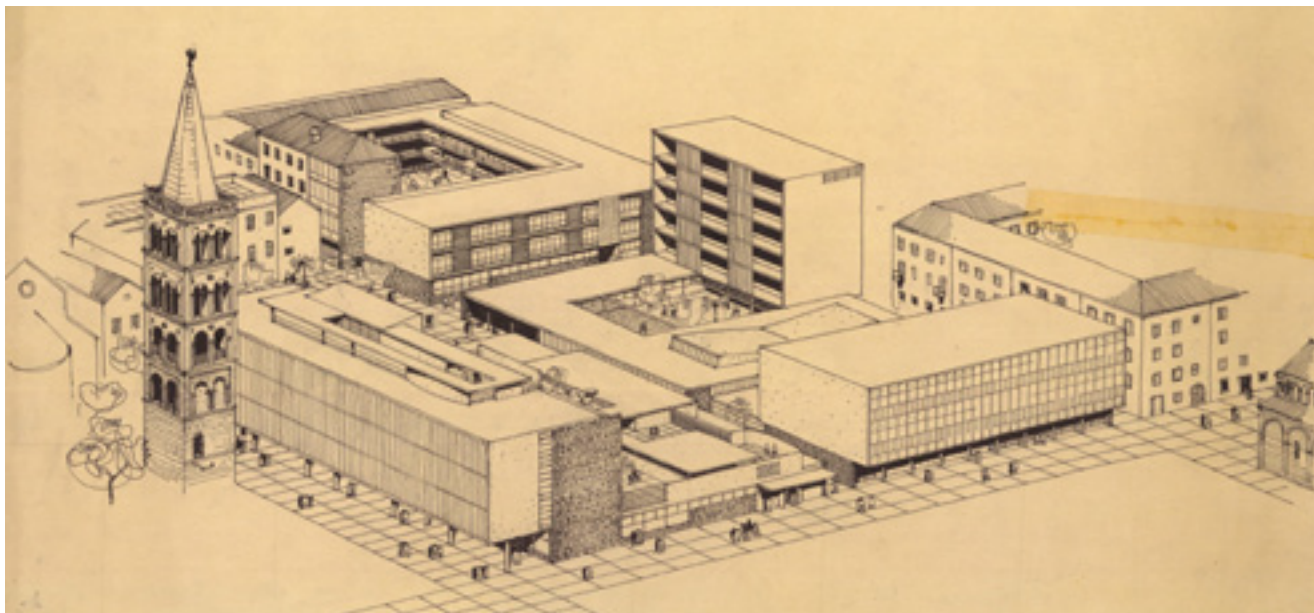
Zbog nepostojanja sličnih primjera i iskustva, delikatnosti i obima zahvata koji su se trebali izvesti u povijesnoj jezgri Zadra, odabir adekvatne metode i plan obnove kristalizirao se u radu na terenu.¹² U to su se vrijeme, u obnovi povijesnih središta primjenjivale tri metode koje je istakao Ivan Vitić u svom izlaganju O rekonstrukcijama na Savjetovanju arhitekata i urbanista održanom u Dubrovniku 1950. godine.¹³ Istakao je kako kvaliteta rješenja jako ovisi o dobroj suradnji konzervatora i arhitekta te da često u praksi dolazi do kombinacije dvije ili tri tehnike pri obnovi, izgradnji ili rekonstrukciji pojedinih

građevina ili povijesnih sklopova. Prva metoda temeljila se na rekonstrukciji postojećih fragmenata, objekta ili kompleksa točno prema osnovnom historijskom stanju u likovnom pogledu uz primjenu suvremenih materijala i metoda rada te očuvanje najvažnijih arhitektonskih odlika uz adaptacije unutrašnjih prostorija prema novim sadržajima i potrebama korisnika.¹⁴ Za primjer primjene takve metode u praksi, Ivan Vitić naveo je obnovu gradske vijećnice u Šibeniku, tu je kako je istakao, sam ambijent trga uz katedralu tražio obnovu izvornog pročelje porušene vijećnice uz primjenu novih konstruktivnih materijala i osuvremenjivanje unutrašnjeg rasporeda prostorija.¹⁵

Druga metoda temeljila se na rekonstrukciji objekta ili bloka na bazi nove kompozicijske osnove tehnikom i metodama rada (u karakteru) starih majstora iz perioda u kojem se gradio objekt.¹⁶ Ona je bila prikladna za građevine ili blokove čiji se sadržaj ili vizualna koncepcija mijenja, ali se zbog ambijenta u kojem se nalaze, nove građevine trebaju graditi u za taj prostor specifičnim materijalima i tehnikama.¹⁷ Kao primjer za takvu metodu obnove Ivan Vitić naveo je projekt obnove kompleksa Sv. Marije u Zadru za muzejski prostor (riječ je o neizvedenom projektu Nevena Šegvića) koja je u tom slučaju bila primijenjena uz kombinaciju s prethodnom metodom.

Treća metoda temeljila se na gradnji suvremenim građevinskim i arhitektonskim načinom, uz korištenje suvremenih konstruktivnih i oblikovnih mogućnosti, takva nova arhitektura trebala se podrediti ambijentu u kojem nastaje, odnosno trebalo je arhitektonski i urbanistički težiti dobrom usklađivanju starog i novog. Kao primjer takve prakse naveo je rekonstrukcijske zahvate u Šibeniku na prostoru od Sv. Frane do gradskih bedema, odnosno prostora Poljane. Naglasio je kako su u tom zahvatu zapravo primijenjene sve tri metode uz dominantu primjenu treće metode, osobito na primjeru nove zgrade Osnovne škole.

Na istom je skupu Josip Seissel u svom izlaganju Problemi izgradnje mediteranskih gradova i naselja istaknuo kako se do sada urbanistička pitanja, zbog nedostatka prakse nisu detaljno rješavala, te su se urbanisti uglavnom bavili problemima prometa i zoniranja „dok se problematici izgradnje, dimenzioniranja i oblikovanja prostora i ambijenata, unutarnjih odnosa u izgradnji specifičnih za Mediteran uopće, a za svaki slučaj posebno, uopće nije prilazilo.”¹⁸ Prema Seisslu u praksi su se pojavila dva stava, jedan koji banalizira povijesnu ostavštinu i donosi shematska rješenja kako bi se zadovoljile trenutne potrebe, te drugi prema kojem se sve podređuje historizmu. Uspješno rješavanje urbanističkih problema, prema njegovu mišljenju, moglo se postići samo detaljnijim istraživanjima, proučavanjem baštine, boravkom na terenu i neometanim radom u širem vremenskom roku.¹⁹

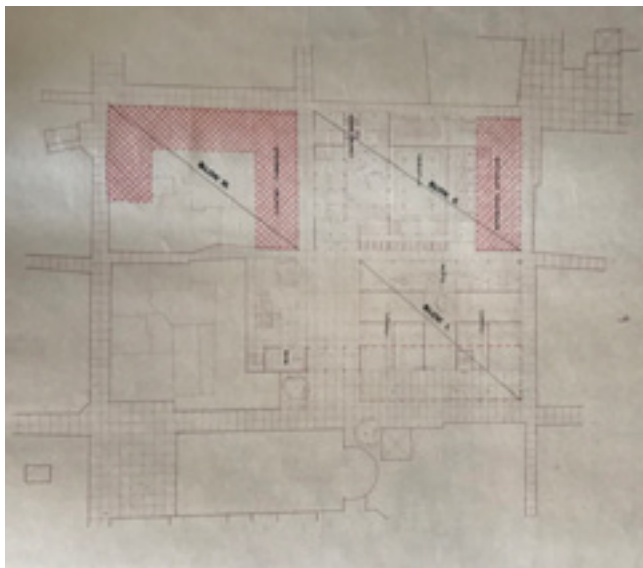
3. Pogled na blok XL s glavne gradske ulice, HMA HAZU, Fond arhitekta Ivana Vitića
Master plan of block no. XL, Ivan Vitić archive

Bruno Milić je na primjeru natječajnih radova za obnovu Zadra zaključio kako su u osnovi utemeljeni na tri metode, odnosno tri pristupa obnovi povijesne jezgre. Prvi se pristup temeljio na upotrebi historijskih stilova i kreiranju monumentalnih okvira za sačuvane historijske spomenike što je, prema ocjeni žirija, ali i samog Bruna Milića bilo neprihvatljivo za Zadar. Drugi pristup zastupao je posve modernističko i suvremeno oblikovanje povijesne jezgre, poput regulacijskog plana Zadra iz 1946. godine i nekih natječajnih radova iz 1953. godine, koji su se temeljili na izgradnji novih slobodnostojećih građevina okruženih zelenilom, uz uklanjanje starih nehigijenskih dijelova grada. Treći je pristup zagovarao kreiranje neke vrste grada-muzeja gdje bi se konzervirali i sačuvali svi postojeći spomenici, koji bi se od eventualnih novogradnji odijelili širokim pojasevima zelenila i parkova koji bi ih međusobno povezali.²⁰ Ni jedna od navedenih metoda, sama po sebi nije bila primjenjiva na Zadar, čije je povijesno središte trebalo zaživjeti kao društveni i kulturni centar čitavog gradskog područja. Zadarski način, koji nastaje kao rezultat provedene interdisciplinarnе analize i istraživanja provedenih na terenu, predstavlja dobar primjer u rješavanju kompleksnog pitanja obnove ratom razorenih povijesnih središta. U praksi to je značilo obnovu i izgradnju povijesnog središta koja respektira povijesni raspored ulica, sačuvane spomenike kulture, gabarite ulica i trgova ali koja isto tako zagovara suvremenu arhitekturu koja će svojim oblikovanjem respektirati sačuvane spomenike i visinske i volumenske omjere unutar povijesne jezgre, te kao takva predstavlja dobar primjer u pristupu obno-

ve povijesnih središta u to vrijeme. Faksimilske obnove u Zadru gotovo da i nije bilo, uglavnom se taj princip primjenjivao na sakralnoj i povijesnoj arhitekturi (uz određena odstupanja kroz dislokaciju ili naknadnu ugradnju dijelova arhitekture, poput portala donesenog s neke od porušenih zadarskih palača koji je ugrađen u nanovo izgrađeni južni zid katedrale). Nova arhitektura trebala je biti oblikovana suvremenim arhitektonskim jezikom, bez potrebe za historicizmima ili oponašanjem graditeljskih tehnika sačuvanih spomenika i arhitekture. Pristup obnovi Zadra anticipira ideje u pristupu obnovi i zaštite povijesnog središta kao cjeline koje će znatno kasnije zaživjeti u ostalim europskim zemljama. U likovnom oblikovanju ta nova arhitektura trebala je biti jednostavna prema ulici a prema dvorištima rastvorena velikim prozorskim otvorima i balkonima. Bruno Milić naglašava da se izgradnja povijesne jezgre Zadra, može svesti na kuće s unutrašnjim dvorištima koje se udaljavaju i približavaju liniji ulice stvarajući međuprostore sa zelenim površinama, te u takovoj prostornoj dispoziciji nastaje meandar, što je bila jedna od osnovnih pretpostavki u rekonstrukciji povijesne jezgre Zadra. Nove su zgrade trebale biti visoke tri, a u rijetkim slučajevima četiri kata.²¹

Regulacija bloka XL u središtu povijesne jezgre Zadra

Savjet za komunalne poslove Narodni gradski odbor Zadar, prilikom određivanja lokacije i prihvaćanja idejnog projekta zgrade Zavoda za socijalno osiguranje,

4. Regulacijski plan bloka XL, dispozicija građevina, HMA HAZU, Fond arhitekta Ivana Vitića

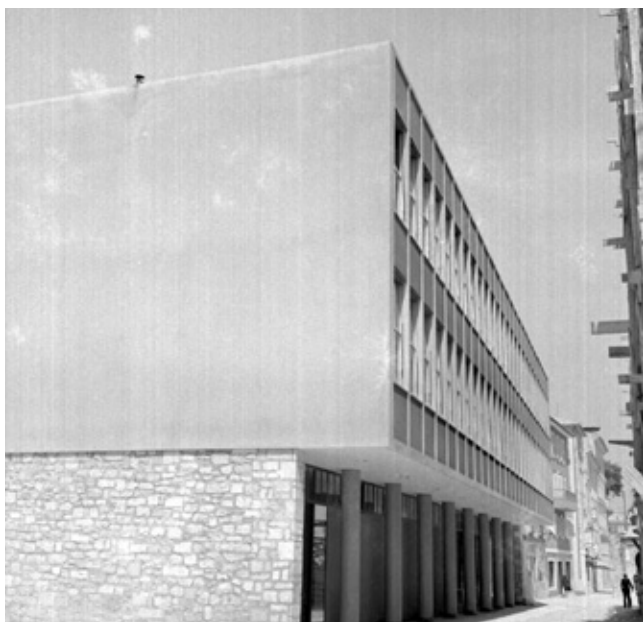
Master plan of block no. XL, arrangement of buildings, Ivan Vitić archive

donio je odluku da se arhitektu Ivanu Vitiću povjeri i regulaciju dijela poluotoka, odnosno blok broj XL.²² Prema rješenju Ivana Vitića u tom je bloku osim zgrade Zavoda za socijalno osiguranje, planirana izgradnja nekoliko stambenih zgrada s poslovnim prostorima u prizemlju, ambulanta, prostor za provođenje terapija, pošta, dječji vrtić te manji trg unutar bloka. Ivan Vitić taj je dio grada podijelio na tri dijela: Blok I, Blok II, Blok III te će

kasnije, prema toj numeraciji, nazvati stambene zgrade projektirane unutar blokova: ZB I, ZB II, ZB III.²³

Prema propozicijama natječaja iz 1953. godine, površina povijesne jezgre Zadra bila je podijeljena na pedeset i sedam blokova, a za svaki blok bile su raspisane i detaljne smjernice. Na planu grada unutar blokova označenih rimskim brojevima, bile su arapskim brojevima označene važne povijesne ili ambijentalne ali i postojeće građevine, te je kroz tekst natječaja naznačena građevinska, povijesna i estetska vrijednost pojedinih zgrada kao i smjernice za uređenje i asanaciju svih blokova.²⁴ U bloku broj XL, između Riječke, Moše Pijade, Cetinske i Ulice Natka Nodila (danas Nikole Matafara, Šimuna Kožičića Benje, Jurja Divinića i Mate Karamana), koji je u vrijeme raspisa natječaja (1953. godine) bio i djelomično nastanjen, preporučeno je sačuvati kuću na uglu s ulicom Mate Karamana koja ima stilska obilježja romanike, gotike i renesanse, dvokatno pročelje nenaseljene barokne palače kao i pročelja oštećenih kuća u Nodilovoj i Riječkoj ulici. Usprkos smjernicama natječaja, navedene su zgrade kasnije tijekom radova porušene i uklonjene, sačuvani su samo dijelovi renesansnih otvora jedne od postojećih zgrada, koji su kasnije ugrađeni na novogradnju Ivana Vitića.²⁵ Sve ostale zgrade uklonjene su bez dokumentacije ili izdvajanja vrijednih arhitektonskih dijelova.

Bruno Milić, koji je nakon završetka natječaja 1954. godine dobio zadatak da kao jedan od autora tri jednakovrijedno nagrađena rada, izradi konačnu regulaciju povijesne jezgre Zadra u bloku XL. uvažava započe-

5. GU NMZ, fond Ante Brkan, pogled na zgradu socijalnog osiguranja Ante Brkan collection, Social security building

tu zgradu socijalnog osiguranja Ivana Vitića. Ostatak bloka predviđa, kao i Ivan Vitić, za zdravstvene svrhe (provođenje terapija i ambulante), uz izgradnju četvero-katne stambene zgrade prema Vitićevoj regulaciji. Dok na križanju Ulica Natka Nodila i Cetinjske (danas Mate Karamana i Jurja Divinića) umjesto Vitićeve stambene zgrade ZB III, predviđa izgradnju dvokatnog hotela s restoranom, s tim da se povijesna zgrada s romaničkim svodovima obnovi i iskoristiti u ugostiteljske svrhe. Idejna rješenja bloka XL, koja Bruno Milić radi u više navrata (1953., 1955. i 1960. godine), znatno se arhitektonski i urbanistički razlikuju jedno od drugog, te je u konačnici u izgradnji Bloka D (zgrada pošte, hotela i kina na glavnoj gradskoj ulici), zapravo uvažio ranije Vitićevo rješenje.²⁶ Međutim, kako je iz još neutvrđenih razloga Ivan Vitić „izguran” iz tog posla, regulacija bloka i realizacija građevina u ostatku je bloka izmijenjena, te uz Milića, realizaciju projekata preuzimaju lokalni arhitekti iz Projektnog poduzeća Donat. U Narodnom muzeju u Zadru sačuvan je Milićev elaborat Urbanistička i arhitektonska rekonstrukcije Zadra 1955-60. (uvezana knjiga A3 formata sa 120 stranica s Tehničkim opisom ilustriranim fotografijama, planovima i tlocrtima), u kojoj je objedinio sve svoje studije obnove povijesne jezgre Zadra. Regulacija bloka iza zgrade socijalnog osiguranja definitivno je djelo Ivana Vitića, te je kasnije djelomično uvrštena u Milićev plan uz odstupanja u rješavanju pojedinih dijelova, pa je tako Vitićev projekt tek djelomično ostvaren. Ivan Vitić, projektirajući stambene zgrade u bloku XL, nastojao je svim stanarima omogućiti dovoljno zraka i sunca, zbog toga blok rastvara kombinirajući visoke i niske građevine (rastvorene velikim staklenim stijenama, osobito na južnoj sunčanijoj strani) sa zelenim površinama i dvorištem.²⁷ Blok XL Ivan Vitić oblikuje cjelovito, povezujući niže i više dijelove korištenjem jednakih elemenata u oblikovanju arhitekture: velikih ostakljenih površina, trakastih nizova prozora, ravnih krovova, trijemova u prizemnoj zoni, velikih praznih zidnih platana te velikih površina na pročeljima izvedenih od grubo klesana kamena.

Investiranje izgradnje stambenih zgrada u bloku XL preuzela je vojska, te je prema projektu Ivana Vitića i suradnika izvedena zgrada ZB III, zgrada ZB II izvedena je prema projektu Slavka Šimatića, ali u okvirima regulacije Ivana Vitića. Projekt zgrade ZB I i ostatak neizgrađenog bloka 1957. godine preuzeo je Slavko Šimatić i Srđan Čulić iz Projektnog poduzeća Donat iz Zadra, ali u konačnici ipak nije došlo do izgradnje. Prema projektnom rješenju Bruna Milića, uz suradnju Ive Bartolića, na mjestu planirane zgrade ZB I autora Ivana Vitića izgrađen je 1966. godine blok D Bruna Milića.

6. Zgrada socijalnog osiguranja danas
Social security building today

Tri stambene zgrade i zgradu socijalnog osiguranja trebao je povezivati niz trijemova i prizemnih prostori-ja s bazenom namijenjenih za zdravstvene svrhe, koje bi zatvarale ozelenjeno trg-dvorište u samom središtu bloka. Predviđenu izgradnju pošte u bloku XL Bruno Milić kasnije uvrštava u svoj projekt, dok nekadašnji stambeni blok ZB I, koji je trebao imati stambenu namjenu, prenamjenjuje u kinodvoranu i hotel za samce, ali uvrštava osnovne oblikovne smjernice Ivana Vitića.

Od projekata javne i društvene namjene izgrađena je jedino zgrada socijalnog osiguranja, a od izgradnje kongresne dvorane, ambulante, dječjeg vrtića i prostora za terapije s bazenom odustalo se 1963. godine, a na mjestu tih građevina izgrađen je krajem sedamdesetih veliki četvero-katni stambeni blok i jedan jednokatni aneks dodan na zgradu socijalnog osiguranja.²⁸ U dvorištu je umjesto dječjeg igrališta izgrađena trafostanica.

Zgrada Zavoda za socijalno osiguranje

Savjet za komunalne poslove Narodnog gradskog odbora Zadar prihvatio je idejno rješenje i odobrio lokaciju za gradnju nove zgrade socijalnog osiguranja u lipnju

7. GU NMZ, fond Ante Brkan, interijer zgrade socijalnog osiguranja Ante Brkan collection, interior of the Social security building

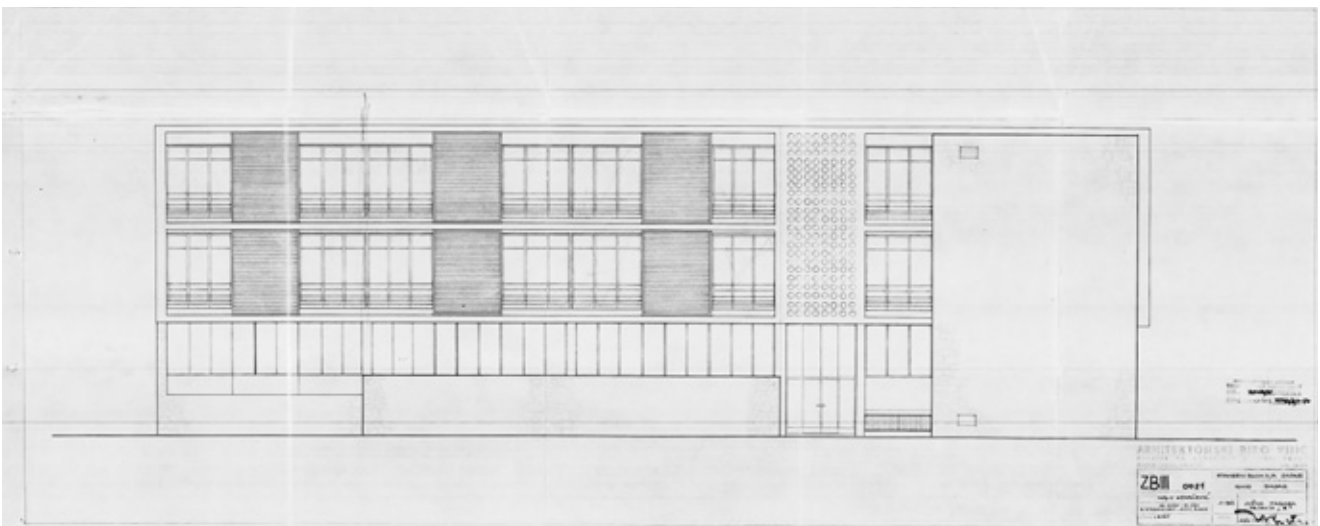

1955. godine prema idejnom rješenju Ivana Vitića, te su radovi započeli u studenom iste godine.²⁹

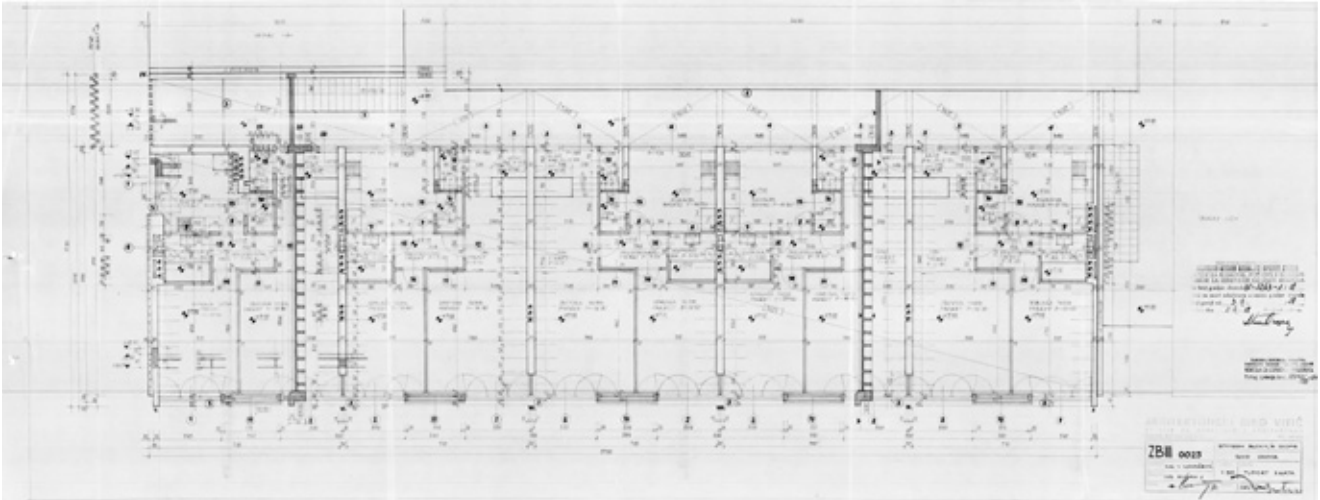
Uz zgradu socijalnog osiguranja, planirana je izgradnja dvorane za konferencije Zavoda za socijalno osiguranje, „rejonske” ambulante, popratnih uslužnih sadržaja, javne kupaonice s bazenom, trokatne stambene zgrade ZB I, peterokatne stambene zgrade ZB II i dvokatnog stambenog bloka ZB III koji je dijelom trebao biti novogradnja, a dijelom je to trebala biti adaptacija postojećih zgrada. Ostatak bloka činile bi uglavnom prizemne, jed-

nokatne i dvokatne zgrade koje bi s postojećom zgradom socijalnog osiguranja i peterokatnicom u Cetinskoj (danas Jurja Divnića) definirale blok između Riječke i Cetinjske ulice (danas ulice Nikole Matafara i Jurja Divnića). Blok bi prema zgradi ZB III zatvarao ogradni zid iza kojeg je Vitić projektirao veliko dječje igralište.

Zgrada socijalnog osiguranja u Zadru prva je u nizu građevina s trijemom u prizemlju, izgrađenih kroz poslijeratnu obnovu povijesne jezgre, ali ovdje nije riječ o prohodnom trijemu. Treba naglasiti kako začetnu ideju

8. Projekt zgrade ZB III u Zadru, južno pročelje, DAZD
Design of building ZB III in Zadar, southern façade

9. Projekt zgrade ZB III u Zadru, tlocrt kata, DAZD
Design of building ZB III in Zadar, ground plan of the upper floor

takvog pristupa obnovi povijesne jezgre Zadra imamo u slobodnim ugaonima nosačima kuće Bagat arhitekta Alfreda Albinija. Na Vitićevoj zgradi socijalnog osiguranja, stupovi su od staklene stjenke prizemlja udaljeni tek petnaestak centimetara i uvučeni su ispod linije pročelja. Prema sjećanju suvremenika, bili su obojeni u tamnu boju i stvarali su okvire za veliku zidnu sliku (koje danas nema) u unutrašnjosti. Prizemlje zgrade prema ulici bilo je posve transparentno, odnosno bilo je u cijelosti ostakljeno. Zgrada u svojem gornjem dijelu, u zo-

nama katova, nadvisuje uličnu liniju. Pročelje na prvom i drugom katu raščlanjeno je nizom prozora odijeljenih izrazito naglašenim vertikalama kroz oba kata. Danas je glavno ulično pročelje obojeno u svijetle tonove, dok je stražnje pročelje zadržalo izvorne tamnosive plohe razdijeljene sa svijetlo obojenim vertikalnim istacima. U unutrašnjosti prizemlje je povezano s katovima širokim stubištem. Zgrada je zrcalila u svom eksterijeru kao i interijeru, koji je prema sačuvanim fotografijama, bio opremljen suvremenim dizajnerskim imobilijarom, viso-

10. GU NMZ, fond Ante Brkan, pogled na Vitićev blok u gradnji
Ante Brkan archive, view to Vitić's skyscraper in construction

ku oblikovnu estetiku na postavkama modernizma koja je danas izgubljena u brojnim pregradnjama i lošem održavanju zgrade kroz vrijeme, kao i u tretmanu pročelja posve različitim bojama od onih koje je Ivan Vitić zamislio kao najbolje determinante njezinih arhitektonskih i konstruktivnih momenata. Općenito gledano, u Zadru se ustalila praksa da se poslijeratne zgrade u povijesnoj jezgri koje su najčešće bile bojene čistim bojama (crvenom, zelenom, plavom, žutom) prilikom obnavljanja pročelja farbaju u neutralne bež tonove čime se gubi jako važna komponenta arhitekture i narušava cjelovitost arhitektonskog djela.

Stambena zgrada ZB III

Zgrada ZB III smještena je između Cetinjske, Ulice Natka Nodila, Riječke i prolaza formiranog između te i susjedne zgrade (danas ulice Jurja Divnića, Mate Karamana i Nikole Matafara). Regulacija bloka XL povjerena je 1955. godine Ivanu Vitiću, prema projektu novi stambeni blok bio bi dijelom adaptacija postojećih građevina, a dijelom novogradnja. Blok ZB III čine tri dvokatne stambene zgrade, srednja zgrada ima podrumski dio, a u prizemlju desne zgrade bila je predviđena kavana.³⁰ Projekt je napravio Arhitektonski biro Vitić iz Zagreba, a uz glavnog projek-

11. GU NMZ, fond Ante Brkan, pogled na zgradu ZB III
Ante Brkan archive, view to building ZB III

12. GU NMZ, fond Ante Brkan, detalj stubišta na zgradi ZB III
Ante Brkan archive, detail of the staircase in building ZB III

13. GU NMZ, fond Ante Brkan, detalj galerija na zgradi ZB III
Ante Brkan archive, detail of the galleries in building ZB III

tanata Ivana Vitića kao suradnici navode se V. Kovačević, J. Kučan, S. Čen, B. Stoisavljević, N. Vitić, B. Klun, a kao investitor Vojna pošta 5080-11 Rijeka.³¹

Prema idejnom rješenju regulacije povijesne jezgre Bruna Milića taj dio je, uz u to vrijeme već započetu zgradu socijalnog osiguranja, bio predviđen za zdravstvene svrhe i djelomično za stambenu zonu što je bilo definirano regulacijom cijelog bloka XL prema rješenju Ivana Vitića. Djelomično sačuvana povijesna zgrada s romaničkim svodovima, prema propozicijama natječaja iz 1953., godine, trebala se obnoviti i iskoristiti u ugostiteljske svrhe, kao i barokna palača u njejoj blizini te pročelja još dvije oštećene zgrade za koje se ne navode stilske odlike. Međutim, u praksi se u ono vrijeme zaštita takvih zgrada radila metodom rušenja pa ponovnog zidanja, a u tom bi procesu najveći dio izvorne građe ili bio uništen ili otuđen pa je malo od onog što se moglo ili trebalo obnoviti, zapravo sačuvano jer je vrijedna arhitektonska građa uglavnom nestajala s terena između faza demontaže i ponovne ugradnje. Na metodu rušenja pa ponovnog građenja, kao legalnu metodu u adaptaciji sačuvanih povijesnih građevina, upozorio je Ivo Petricoli i naveo ju je kao primjer negativne prakse u zaštiti spomenika i graditeljskog nasljeđa u Zadru.³² U tekstu o romaničkoj arhitekturi u Zadru Ivo Petricoli navodi da su na toj kući tijekom radova porušeni svodovi prizemlja i romanički prozor na prvom katu.³³ Sačuvane su tek dvije renesansne menzole i portal prijeratne palače u Ulici

Natka Nodila (danas Mate Karamana) koji su ugrađeni u postojeću zgradu.³⁴ Iako je taj dio bloka tretiran kao adaptacija, i tu je riječ o novogradnji jer je stara palača srušena do temelja i ponovno zidana, a sačuvani su dijelovi ugrađeni u novu zgradu.³⁵ Osim metode rušenja povijesnih zgrada i ponovnog zidanja, u Zadru se bila ustalila metoda ugradnje dekorativnih dijelova arhitekture donesenih iz ruševina, ali bez ikakve dokumentacije o izvornom položaju.

Na južnoj strani zgrada ZB III je rastvorena, čime je postignut spoj ulice i dvorišta, koje je od njega odijeljeno željeznom ogradom. Prema Vitićevoj regulaciji, na južnom rubu dvorišta koje zatvara zgrada ZB III, trebala je biti izgrađena nova zgrada, dimenzijama i gabaritima slična sačuvanim prijeratnim zgradama u nizu. Njezino bočno pročelje također je projektirano bez otvora te izvedeno od grubo klesana kamena. Između te kuće i ostatka bloka ostao bi prazan neizgrađen prostor koji bi rastvarao blok i otkrivao dvorište prema ulici. U dokumentaciji se navodi da su u vrijeme izgradnje sve prijeratne kuće u tom dijelu grada ili već posve porušene ili su sačuvane tek djelomične ruševine nekadašnjih kuća. Dio sjevernog pročelja Ivan Vitić (na čuđenje dijela građana) projektirao je bez ijednog otvora (danas zgrada ima naknadno probijena vrata u prizemlju).³⁶ Između tog velikog, ožbukano i posve praznog zidnog platna smjestio je poluotvoreno lebdeće stubište koje je prema ulici flankirao vodoravno postavljenim metalnim brisolejima. Danas je stubište ostakljeno te

14. Zgrada ZB III u Zadru, sjeverno pročelje danas i fotografija stanja u vrijeme završetka radova
Building ZB III in Zadar, northern façade today and the situation after the completion of construction works

kao i ostatak zgrade zapušteno i posve izmijenjeno. Drugo stubište (smješteno na istočnoj strani zgrade) flankirano je visokim zidnim platnom perforiranim gusto raspoređenim kružnim otvorima kroz visinu svih katova, to „lebdjeć” stubište odvojeno je od zida koji ga flankira prema ulici, što tom djelu zgrade daje određenu monumentalnost i stvara zanimljivu igru svjetla i sjene tijekom dana zbog perforacija na visokoj zidnoj plohi. Stubišta vode na galerije na dvorišnoj strani preko kojih je organiziran ulaz

u stanove. Galerije na dvorišnom dijelu imale su svijetlo obojenu jednostavnu željeznu ogradu s naglašenim vodoravnim akcentom te simetrično raspoređenim vertikalnim željeznim nosačima postavljenim kroz cijelu visinu katova. Betonski nosači galerija naglašeni su tamnosmeđom bojom na inače bijelim zidovima. Ogradu su stanari vrlo brzo počeli zatvarati raznim vrstama dodataka jer su ju držali nesigurnom za djecu, te je danas raznoliko modificirana a galerije su pregrađene, ponegdje upotrebom PVC stolari-

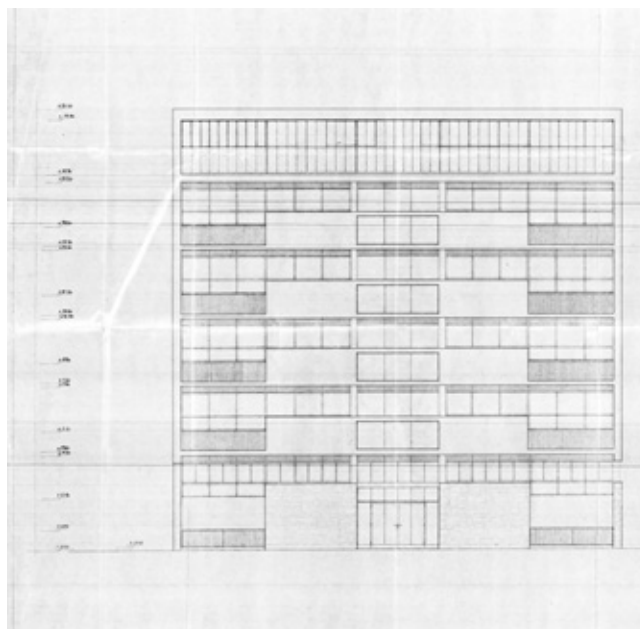

15. Zgrada ZB III u Zadru, južno pročelje s galerijama i dvorištem i fotografija stanja u vrijeme završetka radova
Building ZB III in Zadar, northern façade today and the situation after the completion of construction works

je ili posve pripojene stambenoj jedinici, ograda je dobila nove ispune od željezne mreže, ispred stanova mnoštvo je različitih tendi i pokrivala za zaštitu od sunca. Pogled s ulice na unutrašnjost Vitićeva bloka, koji je nekada zrcalio visoku estetiku moderne arhitekture na postulatima minimalizma i geometrijskog oblikovanja, danas je poražavajuć (blok na dvorišnoj strani više podsjeća na slem, nego na vrhunsko djelo arhitekture).

Dio bloka na dijelu zgrade prema Cetinskoj ulici (danas Ulica Jurja Divinića) ima visoko prizemlje i podrum, prizemlje kao i dio pročelja izvedeno je od grubo kle-sanih kamenih blokova. Zona katova izvučena je izvan razine prizemlja, koje takvim istakom postaje postament pročelju katova koje je vodoravno podijeljeno u tri zone. Te zone čine velike staklene stijene iznad kojih je cijelom širinom katova, projektant ugradio vodilice za klizne drvene brisoleje (pomične panele za zaštitu od sunca) koji su kasnije zamijenjeni klasičnim fiksiranim griljama.³⁷ Ta je zgrada svojim velikim staklenim stijenama, kliznim rebrenicama, galerijskim pristupom u stanove, likovnošću, kontrastom materijala, boja i obradom zidnih površina, te odnosom novog i starog odista bila vrlo avangardna. Na žalost, u svim kasnijim reprodukcijama kuća je prikazivana s izmijenjenim pročeljem pa se njezino izvorno oblikovanje može vidjeti na tek nekoliko sačuvanih fotografija.³⁸ Rješenje pročelja bilo je slično onome na višekatnici u Laginjinoj ulici u Zagrebu. U vrijeme dovršetka stambene zgrade u Zadru, Vitić radi na projektu te danas već kultne i recentno obnovljene zagrebačke zgrade, dok je njezina prethodnica u Zadru posve devastirana i zaboravljena iako je u svom izvornom obliku predstavljala jedno od najboljih arhitektonskih rješenja stambene arhitekture u poslijeratnom Zadru. Zadarska zgrada ima gotovo identična rješenja stubišta, prozorskih otvora i stanova kao ona kasnija u Zagrebu.

Dio istočnog i usko južno pročelje oblikovano je kao i sjeverni dio adaptirane građevine, punom zidnom masom bez otvora, osim malenog pravokutnog podrumskog prozora, te je djelomično izvedeno u kamenu. Prema natječaju, ali i prema idejnom regulacijskog planu iz 1945. godine, visine novih zgrada u povijesnoj jezgri nisu trebale prelaziti dva odnosno tri kata (u iznimnim slučajevima četiri). Gabariti Vitićeve zgrade, koja je zapravo najniža od svih velikih stambenih blokova izgrađenih u poslijeratnoj obnovi, zapravo dobro reprezentira primjeren odnos nove arhitekture i povijesne jezgre, osobito u odnosu na bedeme. Na zapadnom pročelju, uz već spomenute menzole i portal koji je djelomično presložen, projektant je u prizemlju otvorio niz pravokutnih otvora s kamenim okvirima, prozori prvog kata uz okvire imaju i profilirane vijence nad prozorima. Sačuvane menzole

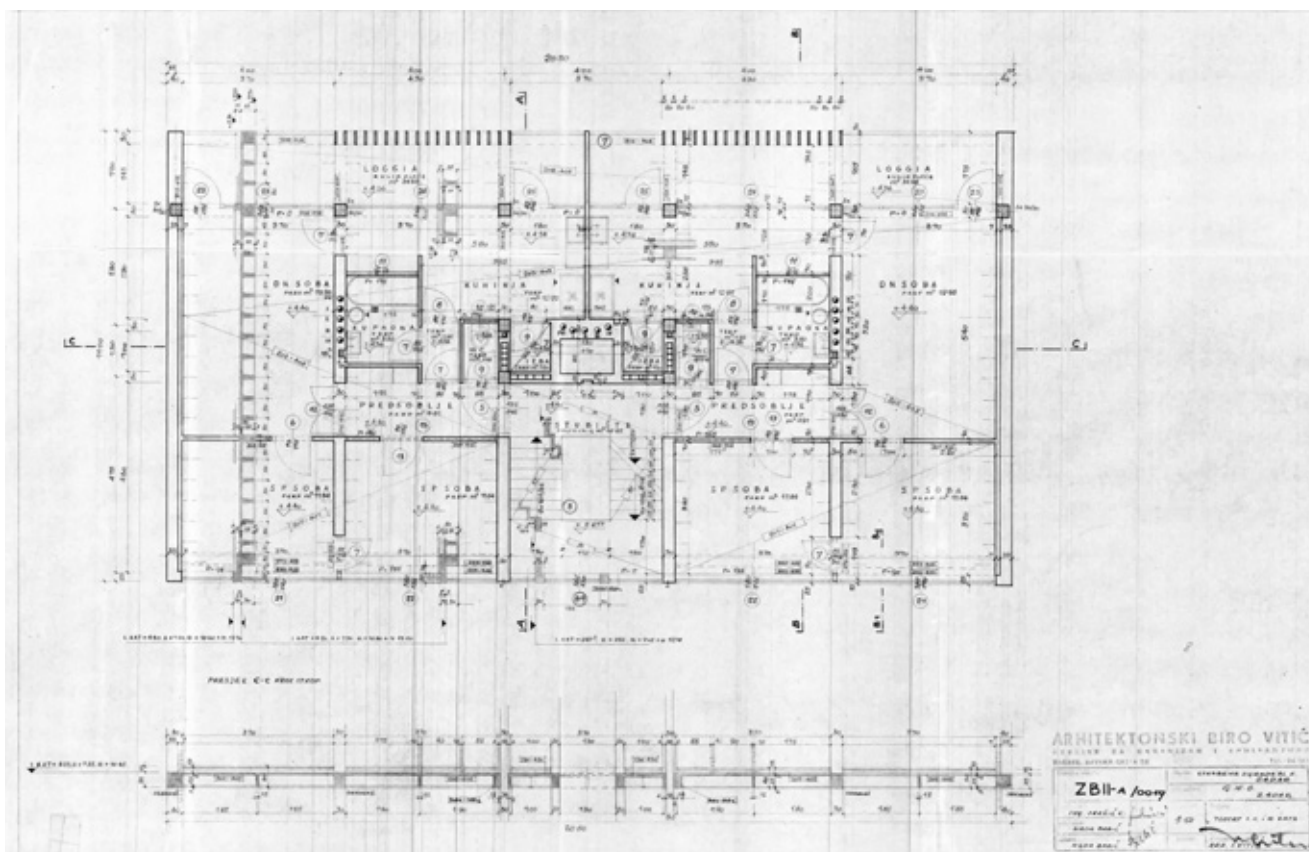

16. Projekt zgrade ZB II u Zadru, južno pročelje, DAZd
Design of building ZB II in Zadar, southern façade

(potprozorcni) postavljene su na pozicije na kojima su se nalazile prije adaptacije. U časopisu *Arhitektura* posvećenom Ivanu Vitiću, Friedrich Achleitner u tekstu *Neka pitanja uz djelo Ivana Vitića, za zgradu ZB III* navodi kako „velike grilje daju kući karakter zatvorenosti”, što dobro poentira činjenicu kako se izvorno oblikovanje zgrade izgubilo iz sjećanja ne samo stanovnika Zadra, nego i struke,³⁹ jer Vitićeva zgrada ZB III u svojoj osnovi je imala karakter otvorenosti i transparentnosti, a danas predstavlja jedno od najdevastiranijih, ali i najvrjednijih poslijeratnih ostvarenja u povijesnoj jezgri Zadra. Izvorno oblikovanje i oprema otvora na kući davali su joj izraziti karakter otvorenosti za razliku od kasnije postavljenih modrih fiksiranih drvenih grilja koje su je, kako je primijetio Friedrich Achleitner, doista zatvorile. Na pročelju kuće i danas su vidljive, poprilično korodirane, vodilice izvornih kliznih panela od suhe borovine i tragovi izvorne zelene boje pročelja. Kada bi se i ova Vitićeva zgrada obnovila u svom izvornom oblikovanju, postala bi pravi mali arhitektonski dragulj u samom središtu povijesne jezgre Zadra.

Stambena zgrada ZB II

Prema Vitićevoj regulaciji cjelokupnog bloka XL izveden je još jedan projekt, četverokatna stambena zgrada ZB II (u konačnici je izgrađena peterokatnica) u Cetinskoj ulici, danas Ulica Jurja Divinića. Uz glavnog pro-

17. Projekt zgrade ZB II u Zadru, tlocrt kata, DAZd
Design of building ZB II in Zadar, ground plan of the upper floor

jektanata Ivana Vitića kao suradnici se navode K. Jakšić i Nada Babić, a kao investitor Vojna pošta 2750-27. iz Zagreba. Iz, za sada, neutvrđenih razloga od Vitićeva se projekta odustalo, a zgradu ZB II je preuzeo Slavko Šimatić uz suradnju Tomislava Paleke i Borisa Petravića iz Projektnog poduzeća Donat iz Zadra. Slavko Šimatić koji se potpisuje kao projektant radi u okvirima urbanističkog rješenja Ivana Vitića, ali znatno mijenja arhitektonsko oblikovanje zgrade ZB II.⁴⁰ Prema Vitićevu rješenju glavno pročelje zgrade u osi je s glavnim pročeljem zgrade ZB III od kojeg ga dijeli ulica, na toj uličnoj strani Vitić smješta i glavni ulaz u zgradu. Stubište je postavljeno centralno, te je kao i glavni ulaz osvijetljeno velikim ostakljenim otvorima kroz sve etaže. Na stanovima na toj uličnoj strani nema balkona nego je cijelo pročelje raščlanjeno trakastim nizom otvora povezanih s velikim staklenim stijenama, čime je postignut dojam otvorenosti i transparentnosti visokog pročelja kao i na susjednoj dvokatnoj zgradi ZB III (prije kasnijih izmjena na otvorima). Na tim se prozorskim otvorima predviđa, kao zaštita od dnevnog svjetla, samo ugradnja unutrašnjih rolo zavjesa u boji. To je pročelje kao i susjedna zgrada ZB III obojeno u zeleno

boju, dok su uglovi i ostatak pročelja bili obojeni u žuto. Slavko Šimatić osim gabarita ne zadržava ništa od Vitićeva rješenja, tako glavno pročelje umjesto transparentnosti i otvorenosti, što projektira Vitić, prema Šimatićevu rješenju ostavlja dojam zatvorenog i monotonog pročelja izrazito visoke zgrade za povijesnu jezgru. Vitićev gotovo u cijelosti ostakljeni svjetlarnik stubišta sveden je na izrazito uske trake ostakljenih otvora nad odmorima među katovima. Velike staklene stijene s vodoravnim, trakastim nizom prozora uz njih, zamjenjuju dvokrilni francuski prozori, po dva na svakoj strani pročelja među koje Šimatić smješta po jedan manji dvokrilni prozor (isti se raspored ponavlja kroz sve katove). Otvori imaju plitke kamene okvire zbog toga jer je glavno pročelje okrenuto prema novonastalom trgu unutar povijesne jezgre pa zaslužuje takvu bogatiju opremu, kako se navodi u tehničkom opisu.⁴¹ Dok su bočna pročelja, uz manje ostakljenja u razini prizemlja oblikovana kao zatvorene zidne mase, južno dvorišno pročelje u cijelosti je trebalo biti rastvoreno prema projektu Ivana Vitića. Svaki kat trebao je imati po tri lođe koje bi se simetrično izmjenjivale s po dvije zone vertikalnih betonskih brisoleja (visine kata). Na

18. Zgrada ZB II, sjeverno i južno pročelje, trenutno stanje
Design of building ZB II in Zadar, northern and southern façades, present situation

ovim otvorima bilo je predviđeno postavljanje roleta. Na ravnom krovu Vitić projektira zajedničke prostorije, uz dva manja stana i zajedničku, djelomično ostakljenu terasu. Kasnije kada preuzima projekt, Slavko Šimatić i na ovom pročelju reducira otvore i, projektirajući po dvije lođe uz uglove zgrade s dva francuska prozora među njima, ponovno zapada u monotoniju i zatvorenost u dizajnu južnog pročelja, koje je prema Vitićevu promišljanju, zbog svoje orijentacije prema suncu, trebalo biti izrazito transparentno. Danas su svi prozorski otvori opremljeni drvenim griljama. Umjesto staklenih ograda s jednom metalnom cijevi nad njima, na lođama su ugrađene jednostavne željezne ograde. Umjesto djelomično ostakljene terase, manjeg stana i zajedničkih prostorija na ravnom krovu zgrade, Slavko Šimatić projektira peti stambeni kat.

Neizvedena stambena zgrada ZB I na Kalelargi

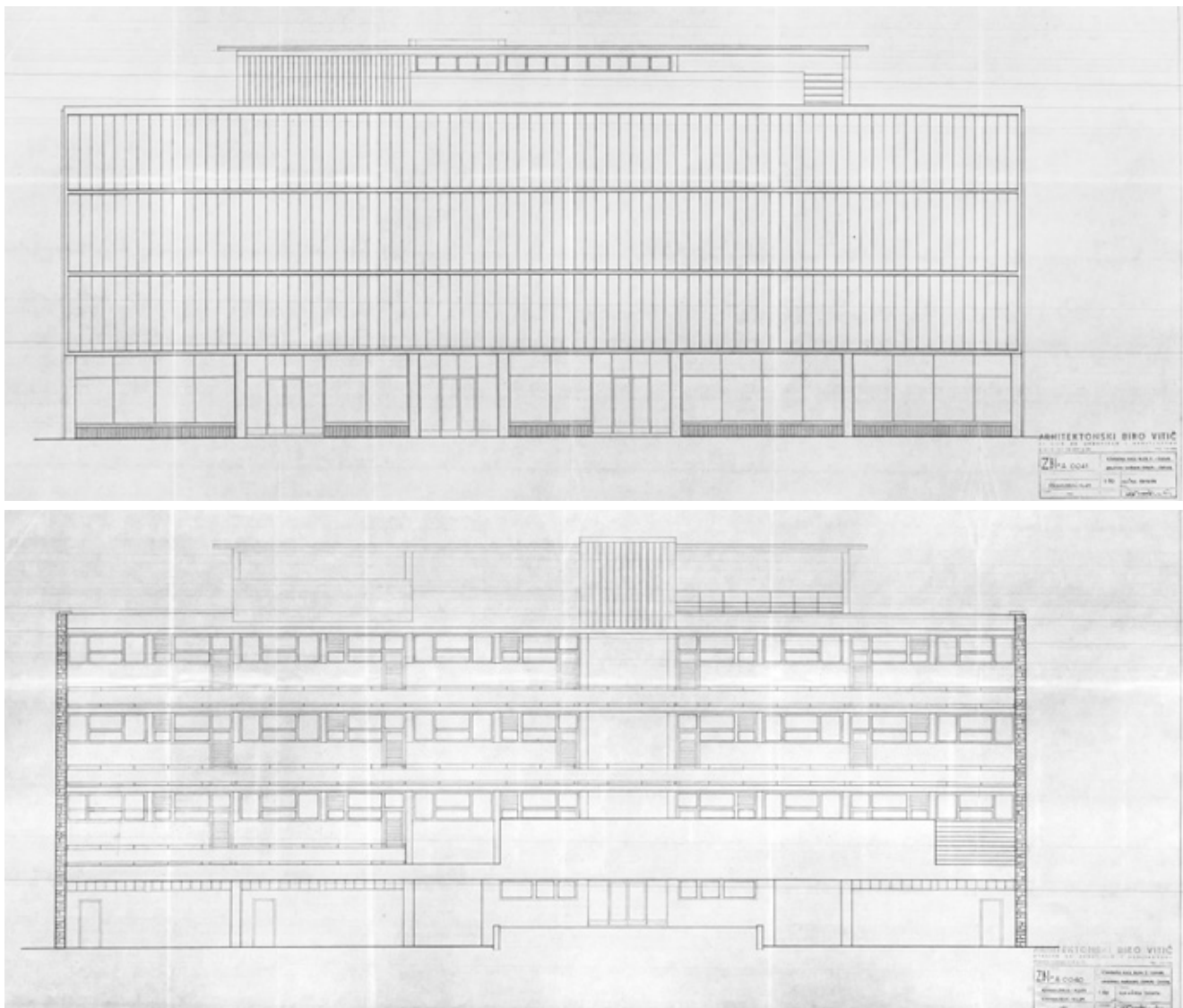
Zgrada ZB I trebala je biti smještena na sjecištu glavne gradske ulice i poprečne ulice koja povezuje Staru i Novu rivu (između Kalelarge, Ulice Božidara Petranovićeve i

Riječke, danas Široka ulica, Ulica Šimuna Kožičića Benje i Ulica Nikole Matafara). Na tom vrlo važnom mjestu u povijesnoj matrici grada (to je sjecište glavnog antičkog *cardo* i *decumanusa*) Ivan Vitić projektirao je vrlo atraktivnu trokatnu stambenu poslovnu zgradu. Iako se od projekta, koji je imao sve potrebne dozvole, iz zaslada neutvrđenih razloga odustalo, taj neizvedeni projekt svakako zaslužuje pažnju. Riječ je o trokatnoj stambeno-poslovnoj zgradi s natkrivenom zajedničkom terasom na ravnom krovu. Ivan Vitić projektira zgradu s jedinstvenim staklenim pročeljem sačinjenim od niza staklenih brisoleja u aluminijskim okvirima koji bi zatvarali plitke galerije pred stanovima. Svaki brisolej trebao je biti širok pedeset i jedan, a visok tristo trideset i tri centimetra, na svakom katu bilo bi ih postavljeno osamdeset i tri u nizu na razmaku od pedesetak centimetara. Trebali su biti pomični, odnosno mogli bi se preko vodilica i osovina postavljenih na dnu i na vrhu brisoleja, zakretati u rasponu od 180 stupnjeva čime bi se reguliralo dnevno svjetlo a pročelje bi mijenjalo svoj izgled ovisno o potrebama i afinitetima samih korisnika. Iza tog „živog” pročelja i plitkih galerija, Vitić je projektirao velike staklene stijene

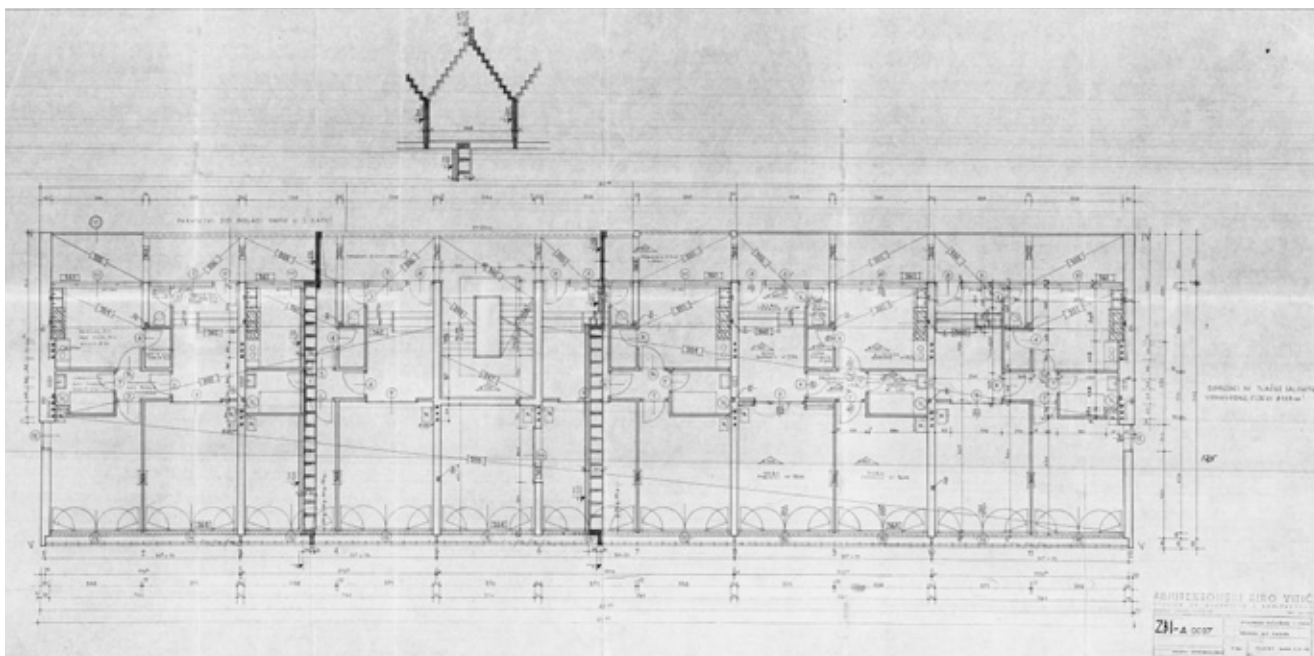
stanova s dvokrilnim vratima u sredini. Bočno pročelje prema Kalelargi, projektirano je bez prozorskih otvora, najveći dio pročelja zauzima velika površina od grubo klesana kamena (kao na zgradi ZB III) koja je od manjeg, glatko ožbukano dijela pročelja nad stupovima, odijeljena staklenom trakom svjetlarnika kroz sve etaže osim prizemlja. Zgrada je djelomično trebala imati podrum, a prizemlje je bilo predviđeno za trgovačke i ugostiteljske sadržaje te poštu. Zona prizemlja prema glavnoj gradskoj ulici gotovo bi u cijelosti bila ostakljena. Na prvom katu Vitić projektira dječji vrtić koji bi imao izlaz na prostranu terasu projektiranu nad bočnim manjim krilom koje bi povezivalo blok ZB I i postojeću zgradu socijalnog osiguranja. Ostatak bloka bio je predviđen za stanovanje

s izlazom na zajedničku natkrivenu terasu smještenu na ravnom krovu koja bi stanarima služila kao zajednički prostor i sušionica rublja. U prizemlju ispred trgovačkih radnji projektiran je široki trijem s nosačima kružnog presjeka uvučenim ispod pročelja. Sličan trijem projektiran je i na stražnjoj dvorišnoj strani, prilaz stanovima bio bi galerijski. Kao i na zgradi ZB III i ovdje je galerije povezivalo prostrano stubište do kojeg je pristup bio moguć i s ulične i s dvorišne strane.

Kako je bila riječ o vojnoj zgradi, Komisija za reviziju glavnih projekta Komandne Vojne oblasti Zagreb tražila je od projektanta da za pročelje nađe „neko ekonomičnije rješenje”.⁴² Možda je skupoća izvedbe, ali i avangardnost rješenja koje će na pročeljima u široj upotrebi zaživjeti

19. Projekt zgrade ZB I u Zadru, južno i sjeverno pročelje, DAZd
Design of building ZB I in Zadar, southern and northern façades

20. Projekt zgrade ZB I u Zadru, tlocrt kata, DAZd
 Design of building ZB I in Zadar, ground plan of the upper floor

desetljeća nakon ovog Vitićeva primjera projektiranog za Zadar, bio jedan od razloga zbog kojih se odustalo od izgradnje zgrade ZB I. Regulaciju bloka ZB I prema rješenju iz 1958. godine preuzeo je Slavko Šimatić iz Projektnog poduzeća Donat, dok je, kako se navodi u rješenju, zadržana regulacija bloka ZB II prema rješenju Ivana Vitića. Regulaciju ZB I i ostatka neizgrađenog dijela bloka XL razrađivat će godinu dana kasnije Srđan Čulić. Zadarski projektanti znatno izmjenjuju i urbanistička i arhitektonska rješenja bloka koji se prema njihovu rješenju temelji na zgradama podignutim nad trijemovima, a umjesto dvorišta predviđaju izgradnju velikog bazena.⁴³ Arhitekt Tomislav Paleka iz istog poduzeća izradio je 1962. godine dvije idejne studije, jednu s velikim trijemom a drugu s bazenom u unutrašnjem dvorištu.⁴⁴ Uz te glavne građevine predvidio je otvaranje frizerskog, brijačkog, kozmetičarskog i pedikerskog salona te stanice hitne medicinske pomoći s rendgenom. Između zgrade socijalnog osiguranja i zgrade javne kupaone izradio bi se manji *patio* koji bi koristili zaposlenici za svoju pauzu. U kupaonici je predvidio izgradnju šesnaest tuš kabina i četiri kade. Konferencijska dvorana predviđena je na katu manje građevine uz zgradu socijalnog osiguranja, dok bi se u prizemlju smjestio ulazni foaje, garderoba i manji servisi, do dvorane smještene na katu vodilo bi prostrano stubište.

I od tog se projekta odustalo pa je prema projektom rješenju Bruna Milića, uz suradnju Ive Bartolića tek 1964. godine na tom prostoru započela izgradnja

Bloka D sa zgradom pošte i kina na glavnoj gradskoj ulici, nakon provedenog natječaja za uži centar grada iz 1959. godine, a prema rješenju Savjetodavne stručne komisije za izgradnju centra na poluotoku koja je rukovodila obnovom nakon 1960. godine.⁴⁵ Prema sačuvanoj dokumentaciji Bruno Milić izradio je tri rješenja, od kojih je jedno uključivalo i postavljanje renesanse bifore za koju se navodi da je uzeta s porušene kuće Filipi, ali je za vrijeme priprema za izgradnju nestala.⁴⁶ Netko ju je jednostavno pokupio kroz raščišćavanje ruševina na tom dijelu grada i pripreme za gradnju, pa je Bruno Milić od te ideje odustao.⁴⁷ U konačnici je odobreno treće rješenje s jednostavnim glatkim kamenim pročeljem, rastvorenim simetrično postavljenim prozorskim otvorima. Treći kat je, za razliku od prva dva koji su rastvoreni simetrično postavljenim pravokutnim prozorima, rastvoren širokim četverokrlnim otvorima. Pročelje prema Ulici Božidara Petranovićeve (danas Ulica Šimuna Kožičića Benje) projektirano je kao puna zidna (kao na i rješenju Ivana Vitića) masa obložena kamenom. Kao i u Vitićevu rješenju, trokatna zgrada postavljene je, na stupove kružne osnove, iza kojih se otvara prostrani trijem s ostakljenim prizemljem gospodarske namjene. Ulaz u kino smješten je pod trijemovima, dok je na katovima smješten hotel koji flankira samu kinodvoranu koja je povučena u unutrašnjost bloka. U dijelu Bloka D u Ulici Božidara Petranovićeve (danas Ulica Šimuna Kožičića Benje) otvorena je u prizemlju nova

21. Pogled na zgradu izrađenu prema projektu Bruna Miličića na mjestu bloka ZB I Ivana Vitića

Bruno Miličić building constructed on the location of ZB block by Ivan Vitić

pošta (kako je bilo i predviđeno Vitićevom regulacijom bloka XL). Nad zgradom pošte podignuta su još dva stambena kata umjesto Vitićeve terase dječjeg vrtića koji je posve izostavljen u novom projektu Bruna Miličića. Izgradnja je završena 1966. godine, najprije je otvoreno kino, pa hotel, a koncem godine otvorena je i nova pošta u bloku D izgrađenom na mjestu planirane zgrade ZB I Ivana Vitića.

Zaključak

Ivan Vitić dobio je u srpnju 1955. godine vrlo veliki i značajan projekt regulacije cijelog jednog bloka, smještenog uz glavnu gradsku ulicu i katedralu, u povijesnoj jezgri Zadra. Za taj ga je posao angažirao Savjet za komunalne poslove Narodnog gradskog odbora Zadar koji je prilikom određivanja lokacije i prihvaćanja idejnog projekta zgrade Zavoda za socijalno osiguranje donio odluku da se njezinu autoru povjeri i regulaciju ostatka bloka XL u povijesnoj jezgri Zadra. Sa situaci-

jom u Zadru Ivan Vitić bio je jako dobro upoznat jer je sudjelovao na općem i anonimnom Natječaju za idejnu regulacionu osnovu teritorija grada Zadra na poluotoku te za arhitektonsko-urbanističku skicu najužeg centra grada pod šifrom Z-00001. Njegov rad bio je jedan od šest koji su dobili obeštećenje za uloženi trud, natječaj je završio bez ukupnog pobjednika, jer prema ocjeni žirija ni jedan rad nije u cijelosti odgovorio propozicijama natječaja, nego su odlučili dodijeliti tri jednakovrijedne nagrade, tri rada predložili su za otkup, šest za obeštećenje i dva su rada odbijena. Ocjenujući Vitićev rad, žiri je među ostalim istakao kako su pročelja, kojima dominiraju velike staklene stijene i naglašena struktura lamelnih pročelja od poluobrađena kamena (umjesto sugeriranih glatkih površina kamena uz djelomično korištenje ožbukanih zidova) pretenciozna, skupa i neprimjerena za povijesnu jezgru Zadra. Godinu dana kasnije kada radi regulaciju bloka XL, Ivan Vitić u svoje će rješenje implementirati jako puno arhitektonskih rješenja iz svog natječajnog rada Z-00001, ali će urbanistički i arhitektonski posve različito regulirati taj jako važan blok u samom središtu povijesne jezgre Zadra. Blok oblikuje kao cjelinu sačinjenu od više viših i nižih međusobno povezanih dijelova te ih povezuje u cjelovito urbanističko arhitektonsko djelo korištenjem jednakih elemenata u oblikovanju arhitekture: velikih ostakljenih površina, trakastih nizova prozora, ravnih krovova, trijemova u prizemnoj zoni, velikih praznih zidnih platana te velikih površina pročelja izvedenih od grubo klesana kamena. Prema rješenju Ivana Vitića u tom je bloku osim zgrade Zavoda za socijalno osiguranje, planirana izgradnja nekoliko stambenih zgrada s poslovnim prostorima u prizemlju, ambulanta, prostor za provođenje terapija, pošta, dječji vrtić te manji ozelenjeni trg unutar bloka. Ivan Vitić je blok XL podijelio na tri podbloka: Blok I, Blok II, Blok III te će prema toj numeraciji nazvati stambene zgrade projektirane unutar blokova: ZB I, ZB II, ZB III. Zgrada ZB III izvedena je prema njegovu rješenju, ali je s vremenom njezin izgled izmijenjen do neprepoznatljivosti. Ta je zgrada svojim velikim staklenim stijenama, kliznim rebrenicama, galerijskim pristupom u stanove, likovnošću, kontrastom materijala, boja i ploha te odnosom novog i starog, odista bila vrlo avangardna. Na žalost, u svim kasnijim reprodukcijama kuća je prikazivana s izmijenjenim pročeljem pa se njezino izvorno oblikovanje, koje je bilo slično onome na višekatnici u Laginjinoj ulici u Zagrebu, može vidjeti na tek nekoliko sačuvanih fotografija i na izvornim nacrtima. Izvorno oblikovanje i oprema otvora na kući davali su joj izraziti karakter otvorenosti za razliku od kasnije postavljenih modrih fiksiranih drvenih grilja koje su ju zatvorile. Na

pročelju kuće i danas su vidljive, poprilično korodirane, vodilice izvornih kliznih panela od suhe borovine i tragovi izvorne zelene boje pročelja. Kada bi se i ova Vitićeva zgrada obnovila u svom izvornom oblikovanju, postala bi pravi mali arhitektonski dragulj u samom središtu povijesne jezgre Zadra. Zgrada ZB II izvedena je u urbanističkim okvirima i u programskim smjernicama regulacije Ivana Vitića, ali u arhitektonskom oblikovanju prema rješenju Slavka Šimatića koji preuzima realizaciju projekta. Zgrada ZB I i ostatak neizvedenog bloka 1958. godine izuzima se iz Vitićeve regulacije te ga preuzimaju arhitekti iz Projektnog poduzeća Donat koji unose brojne izmjene i kroz godine izrađuju nekoliko rješenja za neizgrađene dijelove bloka XL. Od tih se projekata odušlo 1963. godine, pa je prema rješenju Bruna Milića, uz suradnju Ive Bartolića tek 1964. godine na prostoru predviđenom za zgradu ZB I započela izgradnja takozvanog Bloka D sa zgradom pošte i kina na glavnoj gradskoj ulici nakon provedenog natječaja za uži centar grada iz 1959. godine, a prema rješenju Savjetodavne stručne komisije za izgradnju centra na poluotoku koja je rukovodila obnovom povijesne jezgre Zadra nakon 1960. godine. Naime, gradske su vlasti 1958. godine odbacile regulaciju koju je 1955. godine izradio Bruno Milić,

kao jedan od autora tri jednakovrijedno nagrađena rada. Usprkos postojanju plana i dugogodišnjeg rada cijelog niza stručnjaka, nakon sastanka s Jurjom Neidhardtom, Nikolom Dobrovićem i Rikom Marasovićem gradsko je poglavarstvo, koje je donosilo konačne odluke, odbacilo Milićev plan i raspisalo 1959. godine novi natječaj za urbanističko i arhitektonsko rješenje užeg dijela povijesne jezgre Zadra. Sličnu sudbinu imala je i regulacija bloka XL Ivana Vitića, koja je tek parcijalno provedena, te je, zbog dodjeljivanja projekta različitim arhitektima i odbacivanja njegovih rješenja, izgubila svoju cjelovitost i u arhitektonskom i u urbanističkom smislu. Čak je i izvedena zgrada ZB III zbog naknadnih izmjena i nerazumijevanja lokalne zajednice, stručnjaka i korisnika o važnosti Vitićeva djela, te nepoznavanja njezina izvornog izgleda i uloge Ivana Vitića u poslijeratnoj obnovi povijesne jezgre Zadra, danas posve zapuštena i devastirana. Obnova zgrade ZB III u njezinu izvornom obliku bila bi sjajan doprinos poznavanju opusa i obilježavanju stogodišnjice rođenja ovog važnog hrvatskog arhitekta, u čiju je čast i napisan ovaj rad i provedeno istraživanje. Ona bi tako zauzela zaslužno mjesto vrijednog arhitektonskog spomenika u višestoljetnoj raznolikosti i bogatstvu gradogradnje u povijesnoj jezgri Zadra.

Bilješke

¹ Kako nije završen pretprojekt, natjecateljima je ostavljena puno veća sloboda, ali i puno veća odgovornost u definiranju budućeg izgleda i izgradnje u delikatnom *corpusu* povijesne jezgre, smještene na prirodnom poluotoku i djelomično okružene zidinama. Natječaj je raspisan 1. ožujka i trajao je do 10. rujna 1953. godine. (slika) Odlukom žirija taj je rok produžen do 30. studenog iste godine, a kako je taj dan bio državni praznik Dan Republike odlučeno je da će se primiti i radovi koji su poslani zaključno s 1. prosincem 1953. godine. Svaki natjecatelj mogao je sudjelovati samo s jednim radom, svi nacrti, crteži i prikazi trebali su biti pripremljeni za galerijsko izlaganje (kaširani, lijepljeni na karton ili šperploču ili postavljeni na drveni okvir).

Više u: BRUNO MILIĆ, Plan regulacije povijesne jezgre Zadra iz 1955. godine, u: BRUNO MILIĆ, Novi Arheološki muzej i Muzej crkvene umjetnosti u Zadru, *Čovjek i prostor*, Zagreb, god. XIX., 237, (prosinac/1972.), 10-12.; DRAŽEN ARBUTINA, *Zadarski urbanistički i arhitektonski opus Brune Milića*, Narodni muzej Zadar, 2002.; INES MERČEP, Natječaj za regulacijsku osnovu Zadra, pedeset godina poslije, *Prostor*, Zagreb, 1.,29, (2005.), 70.; DRAŽEN ARBUTINA, *Zadars' unfinished Modernisations*, u: *Unfinished Modernisations, between utopia and pragmatism* (ur: Maroje Mrduljaš i Vladimir Kuljić), UNA/CCA, Zagreb, 2012., 445-454.; ANTONIJA MLIKOTA, *Obnova i izgradnja povijesne jezgre Zadra nakon razaranja u Drugom svjetskom ratu*,

- doktorski rad, Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2013., 119-266.; MLIKOTA ANTONIJA, Četrnaest arhitektonskih i urbanističkih vizija povijesne jezgre Zadra nastalih 1953. godine, *Ars Adriatica, časopis Odjela za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru*, Zadar, 5 (2015.), 163-192.; DUBRAVKA KISIĆ, Zadar i poslijeratna obnova u Hrvatskoj nakon Drugog svjetskog rata, u: *Zadar – poslijeratna urbanističko arhitektonska obnova 1944. – 1958.* (ur. Dubravka Kisić i Antonija Mlikota), Državni arhiv u Zadru, 2017., 9-46.; ANTONIJA MLIKOTA, Između zamisli i provedbe; Nastajanje novog grada u historijskom koordinatnom sustavu Zadra, u: *Zadar – poslijeratna urbanističko arhitektonska obnova 1944. – 1958.* (ur. Dubravka Kisić i Antonija Mlikota), Državni arhiv u Zadru, 2017., 49-93.
- ² N.N. *Natječaj za regulacionu osnovu grada Zadra* (natječajna knjiga), Narodni odbor gradske općine Zadar, Zadar, 1953., 69.
- ³ Arhiv Projektnog poduzeća Donat (dalje APPD, danas rasformiran), Natječaj za regulacionu osnovu grada Zadra, Elaborat 10., šifra broj Z-0000, 1953., 2-3.
- ⁴ APPD, Elaborat 10., šifra broj Z-00001:3.
- ⁵ APPD, Elaborat 10., šifra broj Z-00001:3.
- ⁶ APPD, Elaborat 10., šifra broj Z-00001:4.
- ⁷ APPD, Elaborat 10., šifra broj Z-00001:4.
- ⁸ APPD, Elaborat 10., šifra broj Z-00001:4.
- ⁹ APPD, Elaborat 10., šifra broj Z-00001:4-7.
- ¹⁰ APPD, Elaborat 10. šifra broj Z-00001:6-7
- ¹¹ APPD, Elaborat 10. šifra broj Z-00001:7
- ¹² BRUNO MILIĆ *Urbanistička i arhitektonska rekonstrukcije Zadra 1955-60.*, idejni projekt, Zagreb, 1955., 60.; BRUNO MILIĆ, *Plan regulacije povijesne jezgre Zadra, tehnički opis*, u: DRAŽEN ARBUTINA (bilj. 1., 2002.), 94-113.; BRUNO MILIĆ *Plan regulacije povijesne jezgre Zadra iz 1955. godine*, u: DRAŽEN ARBUTINA (bilj. 1., 2002.), 39-59.
- ¹³ IVAN VITIĆ, O rekonstrukcijama, u: *Referati savjetovanja arhitekata i urbanista u Dubrovniku 1950.*, Društvo inženjera i tehničara Hrvatske, Sekcija arhitekata, Zagreb, 1950., 45-48.
- ¹⁴ IVAN VITIĆ (bilj. 13.), 47. Prema istim principima obnovljena je palača *Fanfogna* u Zadru, prema projektu bračnog para Silve i Mladena Fučića.
- ¹⁵ IVAN VITIĆ (bilj. 13.), 47.
- ¹⁶ IVAN VITIĆ (bilj. 13.), 47.
- ¹⁷ IVAN VITIĆ (bilj. 13.), 47-48.
- ¹⁸ JOSIP SEISSEL, Problemi izgradnje mediteranskih gradova i naselja, u: *Referati savjetovanja arhitekata i urbanista u Dubrovniku 1950.*, Društvo inženjera i tehničara Hrvatske, sekcija arhitekata, Zagreb, 1950., 62-64.
- ¹⁹ JOSIP SEISSEL (bilj 18.), 62. „Usljed nepoznavanja prave vrijednosti, urbanističke suštine naših historičnih gradskih jezgra ili cijelih naselja, a zadovoljavajući novom životu i novim zadaćama koje nam se neposredno postavljaju, lako možemo obezvrijediti gradske historične cjeline neprocjenjive vrijednosti, prema kojim je ono što smo dodali iščezavajuće po značaju i vrijednosti. Moramo nažalost konstatirati da se to još uvijek i prečesto događa.”
- ²⁰ BRUNO MILIĆ (bilj. 12., 1955. – 1960.); BRUNO MILIĆ (bilj. 12., u: ARBUTINA D., 2002.), 39-59.
- ²¹ BRUNO MILIĆ (bilj. 12., 1955. – 1960.), 73. „Novom izgradnjom potrebno je otvoriti vizure na značajne urbanističke arhitektonske elemente grada, osigurati zdrave i suvremene uslove života grada, no istovremeno sačuvati karakter proporcije i mjerilo postojećih gradskih prostora”.
- ²² N.N. *Izrađuje se regulacija još jednog dijela poluotoka*, „Glas Zadra”, Zadar, 25.6.1955., 210:1. „Savjet za komunalne poslove gradske općine odlučio je, da u vezi određivanja lokacije i prihvaćanja idejnog projekta zgrade Zavoda za socijalno osiguranje ing. Ivanu Vitiću povjeri i regulaciju dijela poluotoka, koji je omeđen ulicama Božidara Petranovića, Cetinjskom ulicom, Natka Nodila i Ive Lole Ribara, tj. dijela sjeverno od crkve sv. Stošije. Idejna skica koju je Savjet raspravljao i tom prilikom ing. Vitiću dao neke sugestije i svoje potrebe, predviđa da će se na tom prostoru nalaziti zgrada Zavoda za socijalno osiguranje, nekoliko stambenih zgrada u prizemlju kojih će se nalaziti razni lokali, među kojima i rejonska pošta, te jedan novi manji trg. Nakon što ing. Vitić izradi detaljni idejni projekt za regulaciju tog predjela o njemu će posebno raspravljati Savjet za komunalne poslove i Narodni odbor gradske općine.”
- ²³ ZB je skraćena od Zadar Blok s naznačenim brojem bloka u kojem se nalaze (npr. ZB II).
- ²⁴ Više u: N.N. (bilj. 2.), 45-67.
- ²⁵ N.N. (bilj. 2.), 62. „Dvokatni ruševni objekt u Cetinskoj ulici je bez vrijednosti. Do ovog nalazi se dvokatni nastanjeni objekt nehygijski i u slabom građevnom stanju. Dvokatna pročelja porušenog stambenog objekta u istoj ulici iz XVII. st. preporučuje se sačuvati. Isto vrijedi i za objekt na uglu Cetinjske i Nodilove ulice, koji ima romaničko renesansnih i gotičkih arhitektonskih elemenata. Trokatni objekt na uglu Nodilove i Riječke ulice, kao i dvokatni objekt u Riječkoj ulici imaju pročelja, koja se preporučuje sačuvati. Do ovog se nalazi nastanjen trokatni objekt bez veće građevne i arhitektonske vrijednosti. Ostali dio ovog bloka je potpuno porušen i slobodan.”
- ²⁶ APPD, Tehnički opis za rad pod šifrom 39393, 38.; više u: BRUNO MILIĆ (bilj. 12.)
- ²⁷ Državni arhiv u Zadru (dalje DAZD) – fond 141., Narodni odbor kotara Zadar 1945. – 1962. (dalje NOK Zadar), Komisija za reviziju projekata (dalje KZRP), kutija 27.
- ²⁸ N. N., Šta je s gradskim kupatilom, *Narodni list*, Zadar, 597, (9.1.1963.), 7.
- ²⁹ N.N., *Izrađuje se regulacija još jednog dijela poluotoka*, *Glas Zadra*, Zadar, 210, (25.6.1955.), 1. Ništa od projektne dokumentacije nije sačuvano u Zadru.
- ³⁰ ANTONIJA MLIKOTA (bilj. 1., 2013.), 253-255 i 455-457. Nakon izgradnje bloka u tom je prostoru poslova restoran Pomorac, a od 1969. godine Balkan grill, a danas kazino.
- ³¹ DAZD-141., NOK Zadar, KZRP, kutija 14.; kutija 15.; kutija 24.; kutija 79. (glavni projekt); Skupština općine Zadar (dalje SO), Građevinske dozvole (dalje GD) od 1948-51., kutija 5., mapa 88., (statički račun). Rješenje Komisije za reviziju projekata br. 17742/57. KRP 170., izdano dana 18.11.1957.; Lokacijska dozvola br. 12018-1381/57., izdana dana 30.10.1957.; Građevinska dozvola br. 05-1263-1/1958., izdana dana 3.3.1958.

- ³² IVO PETRICIOLI, Marginalije uz obnovu Zadra, *Urbanistički zavod Dalmacije – URBS*, Split, 2, (1958.), 91-97. „U Zadru se ustalila praksa da se stare stambene zgrade, koje se obnavljaju zbog svoje historijske i umjetničke vrijednosti, najprije sruše do temelja, te se onda sagradi njihova kopija i eventualno ugrade originalni kameni fragmenti, a zgrada se prethodno nije istražila s historijsko-arhitektonske strane. Takvo istraživanje, koje bi se provelo prije projektiranja, ne samo da bi koristilo nauci, nego bi olakšalo samo projektiranje i istaklo pojedine vrednote zgrade.”
- ³³ Više u: IVO PETRICIOLI, Ostaci stambene arhitekture romaničkog stila u Zadru, *Radovi JAZU u Zadru*, Zadar, 9, (1962.), 117-160.
- ³⁴ LARIS BORIĆ, *Renesansna skulptura i arhitektonska plastika u Zadru*, doktorski rad, Sveučilište u Zadru Odjel za povijest umjetnosti, Zadar, 2010., 606-607.
- ³⁵ Rušenje dviju zgrada u toj ulici zabilježio je i Ivo Petricioli, naveo je da je jedna bila romanička s novijom fasadom od klesana kamena. Više u: IVO PETRICIOLI, Neki konzervatorsko-urbanistički nesporazumi u Zadru, *Zbornik zaštite spomenika kulture*, Beograd, 14, (1963.), 182-184., 183.
- ³⁶ N.N., Izgradnja Zadra, primjeri i utisci; Na trgu Natka Nodila, *Narodni list*, Zadar, 762, (7.5.1966.), 4. „Prazan južni zabat zgrada u kojoj se nalazi restoran Primorac djeluje pri ulazu kroz vrata pod zidinama kao udarac u oči.”
- ³⁷ IVAN OŠTRIĆ, Arhitektura u Zadru (1924.-41., 1945.-90.) zone iskoraka, *Arhitektura*, XLII-XLIV, 1.-3, 208.-210., (1989. – 1991.), 19-24., 21.
- ³⁸ Galerija umjetnina Narodnog muzeja u Zadru (dalje GU – NMZ), Zbirka fotografija i negativa, fond Ante Brkan
- ³⁹ FRIEDRICH ACHLEITNER, Neka pitanja uz djelo Ivana Vitića, (ur: Vera Grimmer i Dubravka Kisić), *Arhitektura, Stručni i znanstveni časopis udruženja hrvatskih arhitekata*, Zagreb, 1., 217, (2005.), 18. „Pretpostavljam da se ovdje radi o transformaciji starih tipologija kuća, što bi trebalo pomno istražiti ako to već ionako nije poznato.”
- ⁴⁰ DAZD-149, Narodni gradski odbor Zadar 1945-1955 (dalje NGO Zadar), građevinske dozvole/Naknadno registrirani projekti (dalje GD NRP), kutija 10., mapa 110.; kutija 15., mapa 177. i 132.; DAZD-141., NOK Zadar, KZRP, kutija 27.
- ⁴¹ DAZD-141., NOK Zadar, KZRP, kutija 27.
- ⁴² DAZD-141., NOK Zadar, KZRP, dokumentacija za zgradu ZB I Ivana Vitića, dopis Komisija za reviziju glavnih projekta Komandne Vojne oblasti Zagreb.
- ⁴³ DAZD-141., NOK Zadar, KZRP, dokumentacija za zgradu ZB I Ivana Vitića, dopis Komisija za reviziju glavnih projekta Komandne Vojne oblasti Zagreb,
- ⁴⁴ DAZD-481, NOO Zadar, GD, svežanj 3/1962.
- ⁴⁵ Narodni muzej Zadar (dalje NMZ), fond Bruno Milić; DAZD-146, SO Zadar, GD, svežanj 5/1963.
- ⁴⁶ NMZ, fond Bruno Milić; DAZD-146, SO Zadar, GD, svežanj 5/1963.
- ⁴⁷ Više u: GRGO GAMULIN, U betonu i kamenu, u: *Arhitektura u regiji*, Društvo historičara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 1967., 45-54.

Summary

Ivan Vitić and the Historical Centre of Zadar: On the 100th Anniversary of His Birth

This paper focuses on the role of architect Ivan Vitić in the rebuilding and modernization of Zadar's historical centre after its devastation in World War II. His role in Zadar has hitherto been only fragmentarily researched. Based on archival research, the author offers new insights on the architect's participation in the competition of 1953 and his role in developing a master plan, commissioned in 1955 by the municipal authorities, for a very important block of houses in the very heart of Zadar's historical centre. The article continues with an analysis of Vitić's executed projects and his authorship of various individual projects, showing the great architectural importance of the presently devastated and neglected building ZB III in the historical centre of Zadar. It is known from earlier scholarly analyses that Vitić participated in the general and anonymous *Competition for a Conceptual Master Plan of*

Peninsular Zadar and an Architectural-Urbanist Design of the City Centre (1953), but it is only recent scholarship that has identified the entry number of his design as Z-00001. It is also known that he designed two buildings in the historical centre of Zadar: the Institute of Social Welfare and the apartment-office building ZB III. However, the authorship of ZB II has remained a question of doubt, and the same goes for the unexecuted block of houses ZB I. Vitić's involvement in creating a master plan for an entire block of buildings in the historical centre of Zadar (no. XL from 1955) is likewise a matter of debate. In the same year, Bruno Milić was commissioned with producing a final master plan for the entire historical centre of Zadar, which is why it is of special importance to identify the author of various urbanist and architectural solutions in block no. XL, located in the historical city centre.